

HOL VANNAK A KÖNYVTÁRAK NÖVEKEDÉSÉNEK HATÁRAI?

TOTOK, Wilhelm: Wie lange können unsere Bibliotheken noch weiter wachsen? (*Buch und Bibliothek*. 34. 1982. 11–12. no. 820–824. p.) alapján SZABÓNÉ TÖRS HANNA tömörítettéje.

Az NSZK-ban a könyvtárak állománya 1971 és 1981 között igen jelentősen növekedett (pl. a frankfurti Deutsche Bibliothek – amely csak a német nyelvterületről gyűjti új szerzeményeit – 89%-kal növelte ezen idő alatt az állományát. Joggal adódik a kérdés, vajon sikerül-e a könyvtáraknak hosszú távon megoldani mindazon feladatokat, amelyeket a minél több helyen, minél nagyobb állományú könyvtárak létesítésével magukra vállaltak. A könyvtáros számára természetes az, hogy mai cselekedeteiért a jövőben kell felelnie, hiszen ő az, aki az évszázadok alatt összegyűjtött kultúrkincseket féltve őrzi, és továbbra sem lehet más célja, mint a jelen szellemi termékének teljes körű gyűjtése és megőrzése.

Ha a könyvtári állományok a jövőben is csupán az 1971 és 1981 közötti időszak átlagának abszolút számaival növekednének, akkor is megoldatlannak látszanak a mai tárolási körülmények. Viszonylag rövid időn belül nem lesznek elegendők már az utóbbi évtizedben épített könyvtárpületek sem. Ha 2051-ig előrebecsülünk, akkor elképesztő az eredmény: a müncheni Bayerische Staatsbibliothek állománya 13,68 millió, a göttingeni Staats- und Universitätsbibliothek-é 7 millió egység lesz.

A nyomasztó elhelyezési problémák felvetették a mikroformátumok nagyarányú alkalmazásának gondolatát. A számítások a következő eredményeket hozták: 18 000 méter könyv (kerekén 540 000 kötet) filmrevétele 14–30 millió DM költséggel jár. Összehasonlításképpen: a hannoveri Niedersächsische Landesbibliothek 1 millió kötetet befogadó raktárának építése 26 millió DM-ba került. Tehát amíg lehetőség van új raktárak építésére, addig a könyvállományok mikrofilmzése az egyes könyvtárak számára nem nyújt látványos alternatívát. Ehhez még az is hozzájárul, hogy a mikroformátumokat a felhasználók kevésbé szeretik, mint a papírhordozójú dokumentumokat, és a filmek sokkal hamarabb öregsznek, mint a nyomtatott papír, tehát néhány évtizeden belül esetleg teljesen elvesztenék az ily módon tárolt információkat.

Az azonban már biztos, hogy el kell búcsúzni attól az ideális elképzeléstől, hogy a felhasználóknak közvetlenül a városban bocsássuk rendelkezésére a nagy könyvállományokat. A megoldás eldöntésekor azonban tudatában kell lennünk, hogy a könyvtáraknak a tudományos életben kiszolgáló funkciójuk van; létezésük mindaddig elengedhetetlen, míg az információtárolásnak és -szolgáltatásnak célszerűbb formáját nem találjuk meg.

A könyvtárosok ugyan nem befolyásolhatják lényegesen a tudományos kutatás fejlődését, azonban döntően részt vehetnek az információtárolás és -szolgáltatás útjainak keresésében.

A tudományos könyvtárak a jövőben egyre kevésbé lesznek abban a helyzetben, hogy a felhasználóik számára szükséges tudományos irodalmat a teljesség igényével gyűjthessék; értelmes együttműködésükre tehát nagyobb szükség lesz, mint valaha. Nem minden tudományos könyvtárnak kell örök időkre megőrizni mindenfajta információhordozót. A jövőben elengedhetetlen lesz a szakmailag illetékes központi gyűjtőkönyvtárak szolgáltatásainak kiterjesztése a tudományág összes könyvtára számára.

Ez utóbbi állítást szeretnénk a következőkkel alátámasztani:

- a legtöbb tudományos könyvtár a jövőben már csak az oktatáshoz és kutatáshoz szükséges, általános érdeklődésre számot tartó kézikönyveket stb. fogja tudni beszerezni és tárolni. A speciálisabb bel- és külföldi irodalmat kevés helyen kell gyűjteni és onnan könyvtárközi kölcsönzéssel közkinccsá tenni;
- elengedhetetlenül szükség lesz arra, hogy a kevésbé használt könyvállományok beolvadjanak központi tárolókönyvtárakba;
- az eddig pénzügyi okokból csökkentett folyóiratelőfizetéseket a jövőben helyhiány miatt kell korlátozni. Valószínűleg a jövő útja egy-két központi folyóiratár kijelölése lesz.

A speciális tartalmú kéziratokat már nem folyóiratokban fogják közölni, hanem átadják egy információs banknak, amely aztán az új szerzeményekről tájékoztat és fizetség fejében másolatot szolgáltat (publishing on demand). A disszertációkat papírhordozón csak a helyileg illetékes egyetemi könyvtárak fogják őrizni, a csere és kölcsönzés mikrofilmek formájában történik majd.

Mindezeket a gondolatokat összefoglalva a végső következtetés az, hogy a belátható jövőt tekintve a papír marad a tartós megőrzéshez az alapvető információhordozó, azonban a gyűjtést, megőrzést néhány nagykönyvtárra kell csökkenteni.

A tárolókönyvtárak létesítésével kapcsolatos elgondolásokat intenzíven kell folytatni, illetve feleleveníteni. A mindennapos tájékoztatáshoz tér- és költségcsökkentő mikrodokumentumokat, illetve a jövőben a képlemezeket kell intenzívebben használni.